

Quo audito, ille tua nobis, si haberet, verba recitaret, ubi dicis, «Esse amentissimum, arbitrii negotium seminibus immixtum putare, et officia voluntatum inolevisse conceptibus: et in hanc sententiam quidquid aliud addidisti, ex hoc eam probare conatus, quo nec disertorum, nec histriones histrionum, nec bellatores nascuntur filii bellatorum. Isto tuo adjutorio Manichæus ad hoc utitur¹, ut oppugnet quod dicimus, peccato primi hominis humanam vitiatam fuisse naturam, etiam in posteris ejus, qui ratione seminali in illo erant, quando in illa grandi prævaricatione peccavit: quod cum oppugnaverit, introducat commixtionem duarum naturarum suarum, atque ex commixtione naturæ malæ illa mala, cum quibus homines nascuntur, asseveret existere. Tu autem ut mihi resistas, rem absurdissimam et detestabilissimam cogaris dicere, mala scilicet ista nascentium etiam in paradiso exortura fuisse, si nemo peccasset. Hic te Manichæus urget, ut dicas unde fuerant exortura. Ubi magnis coarctatus angustiis, si dixeris ex ipsis naturis nascentium exortura fuisse mala ista, sine ullius merito voluntatis; profecto argues Creatorem: quod ne facias, confugiturus es ad merita voluntatum malarum. Sed ille quæsiturus est, quarum? non enim est voluntas ulla seminum, vel nascentium parvulorum. Quid ergo restabit, nisi ut nobiscum intelligas, si vis evadere vel superare Manichæum, in occultis originum sinibus latenter implicari etiam semina nascentium et ex mala voluntate venientia merita generantium: sed primi hominis tam magnum fuisse peccatum, ut omne genus humanum, ut verbis sancti Joannis utar, in commune damnaret². Ex quo conficitur mala ista exortura non fuisse, si nemo peccasset; nec

¹ Forte utatur. — ² Chrysost. epist. ad Olympiadem. — Vide lib. I. cont. Julian. c. 6.

in paradiso esse potuisse, unde qui peccaverant, ante quam gignerent, exierunt.

Quo catholico dogmate vacuatur, quod de artibus putasti esse subdendum, admonens nos, cum sui patris arte neminem nasci. Aliud est namque peccare in moribus, quibus recte vivitur, quod vel legibus solet vel divino judicio vindicari; aliud in artibus, sive honestæ sint, sive turpes, ubi contra artem factum aliquid dicitur: quæ peccata non divina vel reprehenduntur lege, vel severitate plectuntur; sed ab iis hominibus, quorum judiciis hæc subjacent, maximeque a magistris earum, cum pueros docent, sub timore aut dolore poenarum. Qua in re tamen cogitare debemus, quia si in paradiso aliquid disceretur, quod illi vitæ esset utile scire, sine ullo labore aut dolore id assequeretur beata natura, vel Deo docente, vel seipsa. Unde quis non intelligat, in hac vita etiam tormenta discentium ad miseras hujus sæculi, quod ex uno in condemnationem propagatum est, pertinere¹? Ubi etiam miserum hoc est, miseras mentes nolle quod bonum est; vel si jam parata est voluntas a Domino²; clamare tamen adhuc eum qui in hoc vivit sæculo, «Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non³.» Hoc si teneas, Manichæos vinces: quia vero non tenes, utrosque vestrum vincit hæc fides.

X. JUL. «Nunc igitur approbetur quod diximus, nullo a Manichæis vestrum dogma differre. Non est omnino dubium, factam pessimam ipsius Adæ naturam, si hac est conditione formata, ut haberet mali necessitatem, quæ non habebat boni; id est, ut crimen, etiam si fuisset voluntate conceptum, tamen fieret in ea naturale, in qua bonitas non fieret naturalis falsoque dicitur voluntate peccasse, qui nequissimæ conditionis præjudicio la-

¹ Rom. v, 16. — ² Prov. VIII, juxta LXX. — ³ Rom. VII, 18.

boravit. Apparet enim, quam vinctus malo fuerit, qui erat crimine inseparabili farciendus. Quid enim pejus ea quibus invenire substantia, quæ facta est ut in iniquitatem posset incidere, et recedere ab iniquitate non posset? Hanc si in boni parte violentiam pertulisset, si liberum perdidisset arbitrium, tamen nihil accusasset auctorem; quia nemo ei de copiis benignitatis quæstionem moveret: cum vero in mali parte dominatio talis collocatur, neminem magis quam ipsum hominis arguit conditorem, et supervacua criminorum suorum, id est, vestra, Deus talis adulatione palpatur, qui amicissimus malitiæ, creationis suæ fœditatæ convincitur. Cui enim persuaderi potest, primum hominem non destinasse criminibus, si illum emendationis facultate privavit? si tam pravo affectu animo, ut error suus ei displicere non posset, ut nullum haberet ad honestatem regressum, nec fieret post experimenta correctior, ac ne forte recuperandæ probitatis unquam sentiret affectum, ipsam ei possibilitatem correctionis evellit? Prorsus si talis ejus conditio fuit, ut quandiu in hac vita erat, uno lapsu virtutem emendationis amitteret, non est ob aliud quam ut caderet institutus; imo nec corruisse, sed jacuisse semper verius dicitur, qui non sinitur, quantum ad mores spectat, exurgere. Qualis ergo fuit illa libertas, quæ ei collata prius creditur; si e duabus contrariis qualitatibus pejorem a necessario, meliorem a mutabili capessebat; imo a tyrannide criminis occupata, despoliatur resipiscentiæ facultate. Terribis ergo primi hominis status ab ipso exordio, si a Deo est tam infeliciter institutus, ut ruiturus in crimen perpetua peccandi necessitate ligaretur.»

AUG. Res dicis, quas si nobis saltem admonentibus considerare non negligas, etiam tibi ipsi, quantumlibet sis impudens, erubescas? Cur enim non attendis, si pes-

sima est facta natura, quæ voluntate injusta incurrit in malum, poena vero injusta non potest recurrere in bonum; non humanam quam nobis objicis, sed angelicam quoque naturam pessimam factam? Nisi forte dices, etiam diabolum voluntate a bono lapsum, si voluerit, et quando voluerit, in bonum quod deseruit reversurum, et Origenis nobis instaurabis errorem. Quod si non facies; quod dixisti incautus, corrige admonitus: et confitere bonam conditam esse naturam, quæ in malum quod fecit, nulla necessitate compulsa, sed sua voluntate collapsa est. In bonum autem quod reliquit, solius Dei gratia revocari potest, non voluntate libertatis, quam merito iniquitatis amisit. Potest quippe et alius, similiter ut tu errans, dicere. Quid pejus ea potero invenire substantia, quæ facta est ut in æternum supplicium possit ire, et inde redire non possit? Et utique Deus omnipotens a quo vult supplicio eruere potest; sed mentiri non potest, qui minatus est hoc se non esse facturum, quando id supplicium dixit æternum.

Sed ut de hac re vana sapias, fallit te definitio tua, qua in superiori prosecutione, cui jam respondimus, sicut sæpe et alibi facis, liberum arbitrium definiisti. Dixisti enim, « Liberum arbitrium non est aliud quam possibilitas peccandi et non peccandi. » Qua definitione primum ipsi Deo liberum arbitrium abstulisti, quem non negas, quia et hoc sæpe dicis, et verum est, non posse peccare. Deinde ipsi sancti in regno ejus liberum arbitrium perdituri sunt, ubi peccare non poterunt. Verum hic admonendus es, quid de hoc unde nunc agimus, sapere debeas, poenam scilicet et præmium, intuenda inter se esse contraria, et alia duo contraria his contrariis adhærere: sic ergo in poena est non posse recte agere, sicut erit in præmio non posse peccare. Attende Scripturas, a quibus

miserandus exorbitas, et vagabundus ventosa loquacitate tanquam tempestate jactaris; et vide quemadmodum dictum sit, « Quod quærebat Israël, hoc non est consecutus; electio autem consecuta est, cæteri vero excæcati sunt; sicut scriptum est, Dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant, et aures ut non audiant, usque in hodiernum diem. Et David dicit, Fiat mensa eorum in laqueum; et in captionem, et in scandalum, et in retributionem illis; obscurentur oculi eorum ne videant, et dorsum illorum semper incurva¹. » Aspice etiam illum in Evangelio: « Propterea, inquit, non poterant credere, quia iterum dixit Isaias, Excæcavit oculos eorum, et induravit eorum cor, ut non videant oculis, nec intelligant corde, et convertantur, et sanem eos². » Hæc commemoravi, ut intelligas, si possis, fieri per pœnam procul dubio justam, ut non credant homines excæcato corde; cum per misericordiam fiat, ut credant libera voluntate. Quis enim nescit, neminem credere nisi libero voluntatis arbitrio? Sed paratur voluntas a Domino³: nec omnino eruitur a servitute mala suis meritis debita, nisi quando per gratuitam gratiam paratur a Domino. Si enim Deus ex nolentibus volentes non faceret; profecto pro eis qui nolunt credere, non orarem ut vellent. Quod et Apostolus se fecisse pro Judæis monstravit, ubi ait, Fratres, bona voluntas cordis mei, et deprecatio pro illis ad Deum in salutem⁴. Hanc utique salutem consequi, nisi credente voluntate, non possent: hoc ergo beatus Paulus orabat ut vellent. Et episcopus Cyprianus quod dictum est in oratione Dominica⁵. Fiat voluntas tua, sicut in coelo et in terra, etiam sic intelligit, ut pro infidelibus inimicis nostris admoniti

¹ Rom. xi, 7. — ² Joan. xii, 4. — ³ Prov. viii, juxta lxx. — ⁴ Rom. x, 1. — ⁵ Lib. de Orat. Domin.

fuimus orare; ut quemadmodum nos credimus, qui jam coelum sumus, portando hominis coelestis imaginem, sic etiam ipsi credant, qui propterea terra sunt, quia terreni tantum hominis imaginem portant.

XI. JUL. « Durat nempe inter vos Manichæosque fœdus, ut illi professione, vos argumentatione, primi quoque hominis naturam asseratis malam fuisse: quod licet totum ineptiarum mendaciorumque plenum esse, (ut prætermittis sanctorum legionibus, primum post peccatum Adæ justitiæ arripiamus exemplum,) Abelis sanctitate mirabili comprobatur, qui de peccatoribus natus, bene vivendi se non caruisse virtute, effectu quoque ipsius virtutis ostendit: verumtamen his præteritis juvat sententias Traducianæ nationis urgere. Quale igitur autumas fuisse arbitrium liberum, quod collatum primis hominibus confiteris? Certe ut possent animi alternare motus, et vel facere malum, vel recedere a malo, vel deserere vel servare justitiam. Voluntas ergo peccandi non fuisset, nisi volendi possibilitas anteisset. Hoc postquam uti cœperunt propria voluntate, id est, motu animi cogente nullo, tu dicis liberum arbitrium perdidisse: quo quid potest furiosius cogitari? Ut enim vis argumenti tui expressa teateatur; dicis eam rem periisse propter voluntatem, quæ data non est nisi propter voluntatem: peccatum quippe nihil est aliud quam voluntas mala; libertas autem ad hoc solum data est, ut voluntatem non cogeret, sed permitteret exoriri: hanc autem tu libertatem conditionem suam dicis voluntatis opere perdidisse, ut per hoc interiisse credatur, per quod solum probatur vigere. Voluntas ergo mala, non quidem fructus, sed testimonium libertatis est. Libertas autem nihil est aliud quam possibilitas boni malique, sed voluntarii. Quis ergo fieri potuit, ut per hoc interiret, per quod proditur instituta, cum

mala voluntas et bona voluntas non exitia sint, sed præconia libertatis? Ac per hoc quantum distat inter officia atque discrimina, tantum inter opinionem tuam et rationem arbitrii liberi, cui excidium putas de suis laudibus comparatum. Quid ergo novum, quid insperatum delinquente homine accidit, per quod Dei instituta corruerent? Factus est qui peccare et non peccare posset: cum peccavit, fecit quod non debuit quidem, sed potuit tamen: per quid igitur facultatem illam perderet, quæ ad hoc fuerat instituta, ut posset velle, posset nolle quod voluit.»

AUG. Eadem iterum et iterum dicis, quibus me jam superius respondisse qui legerit pervidebit. Sed hic etiam persistenti tibi atque asseveranti libertatem bene agendi seu male, seu malo usu perire non posse, respondeat et beatus papa Innocentius Romanæ antistes Ecclesiæ; qui rescribens in causa vestra episcopalibus conciliis Africanis: «Liberum¹, inquit arbitrium olim ille perpes-
» sus, dum suis inconsultius utitur bonis, cadens in præ-
» varicationis profunda demersus, nihil quemadmodum
» exinde surgere posset invenit; suaque in æternum li-
» bertate deceptus, hujus ruinæ latuisset oppressu, nisi
» eum post Christi pro sua gratia relevasset adventus.» Vides-ne quid sapiat per ministrum suum catholica fides? Vides possibilitatem standi et cadendi sic habuisse hominem, ut si cecidisset, non eadem possibilitate qua ceciderat surgeret, culpam scilicet sequente supplicio. Propter quod Christi gratia, cui miserabiliter estis ingrati, quæ jacentem relevaret advenit.

In alia quoque epistola, quem de vobis ipsis rescripsit ad Numidas: «Ergo², inquit, Dei gratiam conantur
» auferre, quam necesse est, etiam restituta nobis status

¹ Epist. 181. inter Augustinianas n. 7. — ² Epist. 182. inter Aug. n. 4.

» pristini libertate, quæramus.» Audis restitui libertatem, et non periisse contendis; atque humana voluntate contentus divinam non petis gratiam, quam libertas nostra etiam in statum pristinum restituta sibi esse intelligit necessariam. Quæro autem a te, utrum jam in pristinum statum ita fuerit restituta libertas ejus qui dicit: «Non quod volo ago, sed quod odi illud facio⁴:» et «Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio².» Et quibus dicitur: «Caro concupiscit adversus
» spiritum, et spiritus adversus carnem, ut non ea quæ
» vultis faciatis³.» Puto quod non usque adeo desipis, ut in his dicas esse status pristini libertatem: et tamen si nulla eis esset, id quod sanctum et justum et bonum est, nec velle potuissent. Sunt enim quos peccare ita delectat, ut nolint oderintque justitiam: quam nec velle aliquis potest, nisi paretur voluntas a Domino⁴, ut ad perficiendam justitiam præcedat desiderium voluntatis, et paulatim effectus potestatis accedat, aliis citius, aliis tardius, unicuique sicut Dominus dedit, qui solus potest hominis reparare salutem atque augere jam perditam et donare etiam hoc, ut jam perire non possit. In quo liberatorum numero est et sanctus Abel, quem dicis bene vivendi non caruisse virtute. «Non caruit plane, sed postquam
» coepit, illi esse: antea vero, quis est mundus a sorde?
» nec infans, cujus est diei unius vita super terram⁵.» Redimuntur ergo, quicumque redimuntur⁶, ab eo qui venit quærere quod perierat; qui et antequam in carne veniret, per fidem ipsam redemit, qua credebatur esse venturus. Redimuntur autem in libertatem beatitudinis sempiternam, ubi jam peccato servire non possint. Nam

¹ Rom. vii, 15. — ² Ibid. 18. — ³ Galat. v, 17. — ⁴ Prov. viii, juxta LXX. — ⁵ Job. xiv, 4, juxta LXX. — ⁶ Lupus Ferrar. collect. quest. 3 de sang. Chr.

si, ut dicis, « Boni malique voluntarii possibilitas sola libertas est; non habet libertatem Deus, in quo peccandi possibilitas non est. Hominis vero liberum arbitrium congenitum et omnino inamissibile si quærimus¹, illud est quo beati omnes esse volunt, etiam hi qui ea nolunt quæ ad beatitudinem ducunt.

XII. JUL. « Deinde ut prærupta opinionis tuæ sequamur, argumentaris tali conditione liberum arbitrium ordinatum fuisse, ut vim suam merito secutæ voluntatis amitteret, et qualitatibus quam elegisset necessitatem, in reliquum sustineret. Hinc ergo quid a nobis referatur, attende. Siccine putas hominem creatum, ut hanc electæ qualitatibus necessitatem in utraque parte pateretur, id est, ut si bonum voluisset, ulterius peccare non posset; et si elegisset malum, ultra se emendare nequiret? An ut tantummodo malam partem mali necessitas sequeretur, in bona autem nihil tale contingeret, sed semper periculis varietatum pateretur? Ex his duobus quodlibet sumito: si dixeris talem factam esse naturam, quæ mali tantum necessitatem pateretur: nulli dubium remanebit, terribilissimam eam definiri, cui peioris partis violentia sola tribuatur; probaturque Adam quoque malæ fuisse naturæ; et nullius remanebit voluntarii, sub qua delitescas, umbra commissi. Sin autem profitearis, etiam in boni parte idem fuisse secuturum, id est, ut si bonum voluisset, ulterius peccare non posset: refero, Cur ergo peccavit? Cur nullam passus est boni necessitatem, ut insidiis diaboli impenetrabilis appareret, qui aliquo tempore, prius quam peccaret, fuisse obediens Deo invenitur? Neque enim illico quod ingressu animæ limus intepuit, in appetitum malæ voluntatis exarsit. Legitur quinimo, ad

¹ Lupus Servatus quæst. 1. de lib. arbit. et Lupus Ferrar. quæst. 2. de eodem.

OPERIS IMPERFECTI CONTRA JULIANUM, LIB. VI. 449
 culturam paradisi custodiamque translatus accepisse præceptum a Deo, ut universis fructibus vesceretur, sed a ligno scientiæ boni et mali, dicto audiens abstineret. Ante quam ergo de latere ejus corpus formaretur uxoris, obediens mansit imperio, amœni ruris cultor innocuus: post hoc vero, adjutorium similis sibi consortis emeruit. Inculcavit nempe has distinctiones temporum Scripturæ fides. Postquam vero jam sibi mulierem vidit paratam, in tantum præcepto Dei sedulo famulabatur officio, ut etiam foeminae legem, quam acceperat, intimaret. Non solum igitur custos divini, sed etiam prædicator imperii, condocescit Evam et reverentiam præcipientis, et genus servitutis, et causam timoris. Inde est quippe quod etiam mulier congreganti diabolo obluctata sollicitè, cui nihil Deus imperaverat¹, refellit serpentis prima fronte mendacia, et dicit non abstinendam omnium lignorum, sicut ille confinxerat, sed cum permissu fertilitatis universæ unius tantum mandatam arbusculæ cautionem, metumque mortis objectum, qui² prævaricatores jure sequeretur. Non ergo brevi tempore apparet Adam custodisse mandatum; sed etiam Evam curam devotionis habuisse, quæ scientiæ et divinitatis amore collapsa est. Cur ergo illa justitia, illa devotio, quæ in Adam diu, in Eva aliquandiu viguit, non eripuit delinquendi possibilitatem, ut boni necessitas impenetrabilis eos suadellis sordibus exhiberet? Fuerunt ergo quandiu voluerunt obediens, nec tamen perdidit merito devotionis facultatem prævaricandi: denique lapsi sunt: igitur et postea quam peccaverunt, manifestum est nequaquam eos potuisse vim correctionis amittere. Et ideo ut in omnibus locis, hic quoque totum quod confinxeras perdidisti: quia peccatum illud primorum hominum nec ullorum fecit crimi-

¹ Gen. III, 2. — ² Forte quæ.

num necessitatem, nec transiit in naturam; sicut justitia quæ præcessit, nec virtutum intulit necessitatem, nec sibi vias seminum vindicavit.»

AUG. Totum quod tandiu et tanta verborum perplexitate dixisti, breviter sic potest dici. Cur, inquis, Adam male agendo perdidit posse bene agere, et bene prius agendo non perdidit posse peccare? Et vis intelligi, si ita est, hominem non bonæ, sed malæ factum fuisse naturæ, in quo plus valuit actio mala, ne posset agere bene, quam actio bona, ne posset agere male. Posses isto modo dicere, male fuisse hominem cum oculis creatum, quia cum eos extinxerit, fit in illo ut non possit videre; videndo autem non in illo factum est, ut eos non posset extinguere; aut male fuisse totum corpus hominis conditum, quia in potestate habet ut ipse se necet, nec habet in potestate ut se ipse resuscitet; et fit in eo per mortem ut se non possit vivificare, nec fit in eo per vitam ut se non possit occidere. Quod si non dicis, quoniam cernis quam sit insulsum; cur malam dicis Deum creasse hominis naturam, si fecit in eo mala voluntas ne redire posset ad bonum, quamvis in eo non fecerit voluntas bona ut ire non posset in malum?

Cum libero enim sic est creatus arbitrio, ut posset non peccare, si nollet; non ut si vellet, impune peccaret. Quid ergo mirum, si delinquendo, hoc est, rectitudinem suam in qua factus erat depravatione mutando, cum supplicio secutum est non posse recta agere? Quandiu vero in eadem rectitudine stetit, in qua poterat non peccare, ideo non accepit majus aliquid, hoc est, non posse peccare, quia in eo quod habuit, non usque ad finem remunerationis voluit permanere. Quod enim accepturi sunt sancti, qui in futuro sæculo in corpore futuri sunt spiritali, sine interventu mortis fuerat accepturus Adam, ut

ascendens ab eo quod posset non mori, ad id perveniret ubi non posset mori, et ascendens ab eo quod non peccare posset, ad id perveniret ubi peccare non posset. Non quippe in corpore spiritali, sed in animali factus erat, quamvis nisi peccasset, minime morituro. Quia sicut dicit Apostolus, Non prius quod spiritale est, sed quod animale, postea spiritale¹. Unde beatus Ambrosius, in umbra vitæ dicit Adam esse factum², de qua posset cadere, non necessitate, sed voluntate. In qua utique si maneret, acciperet eam vitam, cujus illa umbra erat, quam sancti accepturi sunt, ex qua omnino cadere non poterunt. Hanc quoque mortalitatem, in qua decurrit hoc sæculum, e contrario umbram mortis intelligit: mortem vero, cujus hæc umbra est, illam commemorat³, quæ secunda mors dicitur, de qua nemo, cum in eam venerit, revertetur. Quicumque autem de hac mortis umbra liberantur, non ad vitæ umbram redire, sed ad eam vitam præparantur ire, de qua nunquam quisquam possit exire. Ibi erit et ipse Adam: quoniam recte creditur Domini adventu atque in inferna descensu, ab inferni vinculis jam solutus; ut primum Dei plasma, quod genitorem non habuit, sed Deum tantummodo creatorem, et secundum carnem primus pater Christi, ultra in illis vinculis non maneret, atque æterno supplicio non periret.

Ubi autem iudicio superexaltat misericordia, non sunt merita cogitanda⁴, sed gratia: cujus est tanta et tam inscrutabilis atque investigabilis altitudo, ut post illam sententiam qua dictum est: « Si quis non renatus fuerit » ex aqua et spiritu, non intrabit in regnum Dei⁵; » videamus aliquando bene meritis fidelibus non concedi filios suos, ut sint in regno Dei cum parentibus suis; sed

¹ I. Cor. xv, 46. — ² Ambros. lib. de Paradiso. — ³ Apoc. xx, 6. — ⁴ Jacob. ii, 13. — ⁵ Joan. iii, 5.

non regeneratos parvulos exire de hac vita, dum nonnunquam et ipsis suis parentibus ardentem desiderantibus et ministris sacramentorum alacriter festinantibus, ab omnipotentissimo et misericordissimo Deo non differtur paululum mors eorum, ut Christianorum nati exeant hinc renati, et neque regno Christi suisque genitoribus pereant, sed ante quam baptizentur, expirant: cum aliquando filiis infantibus infidelium, et ipsam Christi gratiam blasphemantium, in manus Christianorum mirabili Dei gubernatione perductis, præstetur hæc gratia, ut in Dei regnum ab impiis separati parentibus veniant. Ubi si a te quærat, quæ sit justitia ista; profecto in illo dialectico et philosophico sermone, quo tibi videris de justitia Dei diligentissime disputasse, non invenis eam. « Dominus enim cognovit cogitationes sapientium, quoniam vanæ sunt¹: » et abscondens hæc a sapientibus et prudentibus, revelavit ea parvulis², id est, humilibus, et non in sua virtute, sed in Domino confidentibus: quod tu vel nunquam, vel nondum esse dignaris.

Si ergo quæris, ubi vel quando detur homini non posse peccare: præmia quære sanctorum, quæ post hanc vitam illos oportet accipere. Si autem non credis, liberum hominis arbitrium, quo recte agere potuit et debuit, peccati malitia defecisse: illum saltem attende, qui dicit, « Non quod volo hoc ago, sed quod odi illud facio³: » quem vos non vultis vitiata origine, sed prævalente mala consuetudine laborare; ac sic etiam vos fatemini liberum arbitrium, male se utendo, posse deficere; et non vultis illo tam grandi peccato, ut omni mala consuetudine fuerit majus et pejus, vitiari potuisse in humana natura liberum arbitrium; in qua depravanda malam consuetudinem tantum dicitis posse, ut se perficere bonum cla-

¹ Psal. xciii, 11. — ² Matth. xi, 25. — ³ Rom. vii, 15.

met homo velle, nec posse. Immutabilis autem, cum qua homo creatus est et creatur, illa libertas est voluntatis, qua beati esse omnes volumus, et nolle non possumus: sed hæc ut beatus sit quisque non sufficit, nec ut vivat recte per quod beatus sit: quia non ita est homini congenita libertas immutabilis voluntatis qua velit possitque bene agere, sicut congenita est qua velit beatus esse; quod omnes volunt, et qui recte agere nolunt.

XIII. JUL. « Quid igitur confectum est? Unum esse necessarium de duobus, ut aut confitearis Adam factum bonæ esse substantiæ, nec naturam ejus voluntaria qualitate destructam, et deseras naturale peccatum: aut si illum, ut hactenus opinatus es, naturalium malorum causam esse contenderis, et ipsum pessimæ substantiæ, atque ad Deum vestrum, id est, tuum et Manichæi, pertinere pronunties. »

AUG. Non esse confectum quod putas esse confectum, nostra superior responsio declarat. Nam cum inter nos quæstio verteretur, utrum malo usu liberi arbitrii, cum quo homo creatus est, vitiari potuerit ista libertas, ne ad bene vivendum, qui male vixit, esset idoneus, nisi gratiæ virtute sanatus, ut omittam cætera, quæ in eadem responsione dicta sunt plurima, invenimus hominem in summa Scripturarum divinarum auctoritate dicentem, « Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago¹. » In quibus verbis evidenter apparet, liberum arbitrium malo suo usu esse vitiatum. Non enim ante peccatum, quo male usus est homo libero arbitrio, in illa paradisi felicitate et ad bene agendum magna facilitate constitutus, posset hoc dicere. Sed hoc vos non vitiatæ in primo homine naturæ humanæ, sed malæ consuetudini cujusque tribuitis, quam sibi prævalentem volens,

¹ Rom. vii, 15.

nec volens homo vincere, suamque libertatem ad bonum perficiendum integram non inveniens, dicere ista compellitur; quasi vero vim consuetudinis malæ insuperabilem patiat, ut ab ea se poscat Dei gratia liberari, nisi infirmata natura. Nam qui ista dicebat, cum ad ista pervenisset, ubi ait, « Video aliam legem in membris meis re- » pugnans legi mentis meæ, et captivans me sub » lege peccati quæ est in membris meis: miser ego, in- » quit, homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? » Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum¹. » Corpus mortis quomodo vultis interpretamini: tamen infirmato libero arbitrio, infirmata natura ista dicebat, et desiderabat per Dei gratiam de mortis corpore liberari, ubi non quod volebat agebat bonum, sed malum quod oderat faciebat.

Verum documento evidentiore vincimini, tam grande peccatum illud fuisse primi hominis, ut omni violentia consuetudinis esset majus et pejus, cum vobis proferuntur mala puerorum, quæ utique in paradiso futura non fuissent, si ut inde non pelleretur, in ea rectitudinis felicitate, in qua facta est natura humana, mansisset. Nam ut talia taceamus, quæ aliquot locis jam diximus, et ut non solum indoctam, verum etiam indocilem prætereamus infantiam: nonne aliquis puer accipiens a magistro quod memoria retineret, volens tenere nec valens, si posset dicere, verissime diceret, Video aliam legem in anima mea repugnantem legi voluntatis meæ, et captivans me sub lege ferularum quæ imminet membris meis: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Corpus enim corruptibile aggravat animam, ut quod vult memoria tenere, non possit. Et de hoc corruptibili corpore quis liberat nisi gratia Dei per Jesum

¹ Rom. vii, 23.

Christum Dominum nostrum? sive cum hoc exuta, redempta Christi sanguine anima requiescit, sive cum corruptibile hoc induet incorruptionem¹, et post ærumnas corporis mortui propter peccatum vivificabuntur et corpora mortalia nostra per inhabitantem Christi Spiritum in nobis. Contra cujus gratiam, liberæ voluntatis arbitrium, peccati ancillam voluntatem defenditis. Nos autem a Manichæo longe sumus, qui naturæ bonæ sive in grandibus, sive in parvulis, et vitium confitemur et medicum.

XIV. JUL. « Sic disputavi hactenus, ut mos nostræ fidei postulabat: verum non hac solum parte contentus, agam tecum benigne, et consulto eam mihi personam induam, quæ præceptoris tui sententiæ favere videatur. Hoc autem ea gratia fiet, ut tu in Manichæum, si ab eo dissides, oppugnare cogaris. Assertioni quippe nostræ nihil astutiæ inesse hoc ipso docebitur, cum Traducianus non invenit, quo Manichæo possit obsistere. Itaque apparebit quanta inter vos conjuratio sit, quam procuratis mutuis cuncta compendiis, quando inter vos jurgium excitari non potuit. Quo igitur id me consilio arripuisse ostenderit, animo lectoris insidat: nunc jam personæ, quam assumimus, oratione fungamur. Errant omnino qui putant hanc concretionem corporis habilem esse justitiæ: omnibus bonis studiis repugnat vilis natura carnis et sanguinis. Quidquid irritamentorum est lenocinio sensuum, ad perturbationem, imo eversionem mentis elabitur, quæ in hoc cœnum nescio qua infelicitate dejecta, generosos micatus luteo perdit admixtu. Ipsa quantum in se est ad locum suum, id est, ad superiora conatur: sed terreno afflicta ergastulo. Denique cum ad pudicitiam voluerit subvolare, gluten et viscum voluptatis

¹ 1 Cor. xv, 53.